

ПРОГРАМА
для вступних випробувань з української мови
для абітурієнтів з базовою загальною середньою освітою
(випускники 9-х класів)

Вступ

1. Значення мови в житті суспільства. Українська мова - державна мова України.
2. Краса і багатство української мови.
3. Розвиток української мови.

Фонетика. Графіка. Орфоенія. Орфографія.

1. Звуки мови й звуки мовлення. Голосні та приголосні звуки. Приголосні тверді та м'які, дзвінки й глухі, вимова звуків, що позначаються буквами г і ґ
2. Позначення звуків мовлення на письмі.
3. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, і, щ.
- 4.Склад. Наголос. Орфоепічний словник і словник наголосів. Вимова наголошених і ненаголошених голосних. Ненаголошені голосні [e], [и], [o] в коренях слів. Ненаголошені голосні, що перевіряються наголосом. Орфоепічна помилка.
5. Основні правила переносу. Позначення на письмі ненаголошених голосних [e], [и] у коренях слів. Орфографічна помилка, її умовне позначення
6. Вимова приголосних звуків. Уподібнення приголосних звуків.
7. Спрощення в групах приголосних.
8. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Основні випадки чергування у-в, і-й.
9. Вимова префіксів з- (зі-, с-), роз-, без-.
10. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами ь, і,є,ю,я.
11. Сполучення ьо,йо. Правила вживання м'якого знака.
- 12 Правила вживання апострофа. Правильна вимова та написання слів з апострофом.
- 13 Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків.
14. Написання слів іншомовного походження: и, і у словах іншомовного походження; правопис м'якого знака та апострофа; подвоєння букв у словах іншомовного походження. Словник іншомовних слів.
15. Вимова префіксів пре-, при-, прі-.
16. Зміни приголосних при творенні слів:
- іменників з суфіксом -ин (а) від прикметників на -ський, -цький; -чн (-(-шн-)).
17. Зміни приголосних при творенні відносних прикметників з суфіксами -ськ-, -цьк-, -зьк- та іменників з суфіксами -ств(о), -зтв(о), -цтв(о).
18. Правопис складних та складноскорочених слів; написання складних слів разом і через дефіс, написання слів з пів-.
19. Вимова африкатів [дж], [дз], [дз'];
20. Правильна вимова слів з апострофом.

Орфографія

1. Правопис ненаголошених голосних [e], [и], [o] в коренях слів.
2. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами ь, я, ю, є, і; сполучники йо, ьо.
3. Правила вживання м'якого знака.
4. Правила вживання апострофа.
5. Правопис власних та загальних назв.

6. Написання великої букви.
7. Написання слів іншомовного походження.
8. Основні правила переносу.
9. Написання складних слів разом і через дефіс.
10. Правопис складноскорочених слів.
11. Написання чоловічих і жіночих прізвищ та імен по батькові.
12. Правопис українських прізвищ прикметникового типу.
13. Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників.
14. Правопис *н* та *nn* у прикметниках та дієприкметниках, *не* з різними частинами мови.
15. Особливості написання числівників.
16. Написання слів, що беруться в лапки.

Лексикологія. Фразеологія.

1. Лексикологія як вчення про слово. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова.
2. Багатозначні та однозначні слова. Пряме й переносне значення слова.
3. Омоніми. Синоніми. Антоніми.
4. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов.
5. Загальноживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни.
6. Лексика української мови з погляду активного й пасивного вживання. Застарілі слова (архаїзми і історизми) й нові слова (неологізми).
7. Нейтральна та емоційно забарвлена лексика.
8. Офіційно-ділова лексика.
9. Групи слів за значенням: синоніми, антоніми, омоніми.
10. Фразеологізми. Поняття про фразеологізми, його лексичне значення. Джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів. Фразеологізми в ролі членів речення.

Будова слова. Словотвір

1. Будова слова. Основа слова й закінчення.
2. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення.
3. Словотвір. Твірні основи при словотворенні. Основа похідна й непохідна.
4. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, префіксально-суфіксальний, суфіксальний, безафіксний, складання слів або основ, перехід з однієї частини мови в іншу.
5. Складні слова. Способи їх творення. Сполучні голосні [о], [е] у складних словах. Творення складноскорочених слів.

Морфологія. Орфографія.

1. Загальна характеристика частин мови

Іменник

1. Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
2. Іменники власні та загальні, конкретні та абстрактні, істоти й неістоти.
3. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду.
4. Число іменників. Іменники, що вживаються в обох числових формах. Іменники, що мають лише форму однини або лише форму множини.
5. Відмінки іменників, їх значення.

6. Типи відмін. Перша, друга, третя, четверта відміни. Особливості вживання та написання відмінкових форм. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Незмінювані іменники в українській мові. Відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ та імен по батькові.
7. Відмінювання іменників першої відміни. Відмінювання іменників другої відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Відмінювання іменників третьої – четвертої відмін.
8. Особливості творення іменників.

Правопис іменників.

1. Велика буква і лапки у власних назвах.
2. **Не** з іменниками.
3. Буква -а (-я), -у(-ю) в закінченнях іменників чоловічого роду другої відміни.
4. Буква Е, И, І в суфіксах –ечок, -ечк, -ичок, -ичк, -інн(я), -ення, -н(я), -инн(я), -ив(о), -ев(о).

Прикметник

1. Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
2. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні.
3. Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста й складена форми).
4. Повні й короткі форми якісних прикметників. Зміни приголосних при творенні вищого ступеня прикметників.
4. Особливості відмінювання прикметників (тверда й м'яка група).
5. Творення прикметників. Перехід прикметників в іменники.

Правопис прикметників.

1. Написання прикметників з суфіксами: -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-, -ськ-, -цьк-, -зьк-.
2. Буква Е, О, И у прикметникових суфіксах -ев-(-єв-), -ов- (-йов-, -ьов-), -ин-, -ін-, -ичн-.
3. Написання НЕ з прикметниками.
4. Написання -н- і -нн- у прикметниках.
5. Написання складних прикметників разом і через дефіс.
6. Написання прізвищ прикметникової форми.

Займенник

1. Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
2. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками, числівниками.
3. Розряди займенників за значенням: особові, зворотні, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості їх відмінювання.
4. Неозначені й заперечні займенники, їх утворення.

Правопис займенників

1. Приставний **Н** у формах особових і вказівних займенників.
2. Написання разом і через дефіс неозначених займенників.
3. Правопис заперечних займенників.
4. Написання займенників з прийменниками окремо.

Числівник

1. Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

2. Розряди числівників за значенням: кількісні (власне кількісні, дробові, збірні) й порядкові.
3. Групи числівників за будовою: прості, складні й складені.
4. Типи відмінювання кількісних числівників:
 - 1) один, одна;
 - 2) два, три, чотири;
 - 3) від п'яти до двадцяти, тридцять, п'ятдесят, ... вісімдесят;
 - 4) сорок, дев'яносто, сто, двісті – дев'ятсот;
 - 5) збірні;
 - 6) дробові.
5. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання.
6. Творення числівників.

Правопис числівників

1. Буква **Ь** на кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках.
2. Роздільне написання складених числівників.
3. Написання разом порядкових числівників з *-тисячний*

Дієслово

1. Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
2. Форми дієслова: дієвідмінювані (дієслова теперішнього, майбутнього й минулого часів), відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник). Безособові дієслова.
3. Вид дієслова: доконаний і недоконаний. Творення видових форм.
4. Час дієслова: минулий, теперішній, майбутній.
5. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного та наказового способу дієслів.
6. Словозміна дієслів I та II дієвідміни. Родові та числові форми дієслів минулого часу. Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу.
7. Способи творення дієслів.

Правопис дієслів.

1. *Не* з дієсловом.
2. Правопис *-ться, -шся* в кінці дієслів.
3. Буква **Е, И** в особових закінченнях дієслів I і II дієвідмін.
4. Буква **Ь** у дієсловах наказового способу

Дієприкметник

1. Дієприкметник як особова форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
2. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу.
3. Суфікси пасивних дієприкметників. Відмінювання дієприкметників.
4. Безособові форми на *-но, -то*.
5. Дієприкметниковий зворот.

Правопис дієприкметників

1. Правопис голосних у закінченнях дієприкметників.
2. Відокремлення комами дієприкметникових зворотів (після означуваного іменника).

3. Правопис голосних і приголосних у суфіксах дієприкметників.
4. Написання **-Н-** у дієприкметниках та **-НН-** у прикметниках дієприкметникового походження.
5. **НЕ** з дієприкметниками

Дієприслівник

1. Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
2. Вид і час дієприслівників.
3. Дієприслівники доконаного й недоконаного виду, їх творення.
4. Дієприслівниковий зворот.

Правопис дієприслівників

1. Кома при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові.
2. **НЕ** з дієприслівниками

Прислівник

1. Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
2. Розряди прислівників за значеннями: означальні та обставинні (місця, часу, причини, мети, способу дії).
3. Ступені порівняння означальних прислівників: вищий і найвищий.
4. Зміни приголосних при творенні прислівників вищого ступеня.

Правопис прислівників

1. Буква **-Н-** та **-НН-** у прислівниках.
2. **НЕ** і **НИ** з прислівниками.
3. **И** і **І** в кінці прислівників.
4. Правопис прислівників на **-о**, **-е**, утворених від прикметників та дієприкметників.
5. Написання прислівників разом і через дефіс.
6. Написання прислівникових словосполучень типу: *раз у раз, з дня на день...*

Прийменник

1. Прийменник як службова частина мови.
2. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) й похідні (вторинні, утворені від інших слів).
3. Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені.
4. Зв'язок прийменників з непрямыми відмінками іменника.

Правопис прийменників

1. Написання похідних прийменників разом, окремо і через дефіс

Сполучник

1. Сполучник як службова частина мови.
2. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, розділові, протиставні) й підрядні (місця, часу, причини, умови, способу дії).
3. Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені).

Правопис сполучників

1. Написання сполучників разом і окремо.

Частка

1. Частка як службова частина мови.

2. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні.

Правопис часток

1. Написання часток -бо, -но, -то, -таки.
2. **Не** і **Ні** з різними частинами мови.

Вигук

1. Вигук як особлива частина мови.
2. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні.
3. Значення вигуків.
4. Звуконаслідувальні слова.

Правопис вигуків

1. Дефіс у вигуках.
2. Кома і знак оклику при вигуках.

Синтаксис. Пунктуація

1. Завдання синтаксису.
2. Словосполучення й речення.
3. Будова і види словосполучень за способами вираження головного слова.
4. Речення. Види речень за метою висловлювання; окличні речення. Речення прості й складні, двоскладні й односкладні.
5. Порядок слів у речення.
6. Логічний наголос.

Правопис

1. Розділові знаки в кінці речення.

Просте речення. Двоскладне речення

1. Головні і другорядні члени речення.
2. Підмет і присудок. Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний).
3. Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення.
4. Приклад як різновид означення.
5. Види обставин (за значенням).
6. Порівняльний зворот.

Правопис

1. Тире між підметом і присудком.
2. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки.
3. Виділення порівняльних зворотів комами.

Односкладні речення. Неповні речення.

1. Односкладні прості речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові, безособові) і підмета (називні).
2. Односкладні речення як частини складного речення.
3. Повні й неповні речення.

Правопис

1. Тире в неповних реченнях.

Речення з однорідними членами

1. Однорідні члени речення (із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком).
2. Речення з кількома рядами однорідних членів.
3. Однорідні й неоднорідні означення.
4. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами.

Правопис

1. Кома між однорідними членами.
2. Двокрапка і тире при узагальнюючих словах у реченнях з однорідними членами.

Речення із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями).

1. Звертання непоширені й поширені.
2. Вставні слова (словосполучення, речення).

Правопис

1. Розділові знаки при звертанні і вставних словах.

Речення з відокремленими членами

1. Поняття про відокремлення.
2. Відокремлені другорядні члени речення (в тому числі уточнюючі).

Правопис

1. Розділові знаки при відокремлених членах.

Пряма й непряма мова

1. Способи передачі чужого мовлення.
2. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою.
3. Цитата як різновид прямої мови.
4. Діалог.

Правопис

1. Розділові знаки при прямій мові та діалозі.

Складне речення і його ознаки

1. Ознаки складного речення. Способи зв'язку простих речень у складному:
 - 1) інтонація й сполучники або сполучні слова;
 - 2) інтонація.
2. Типи складних речень за способом зв'язку їхніх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення.

Правопис

1. Розділові знаки між частинами складного речення.

Складносурядне речення

1. Складносурядне речення, його будова і засоби зв'язку в ньому.
2. Єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні.
3. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення.

Правопис

1. Розділові знаки між частинами складносурядного речення.

Складнопідрядне речення

1. Складнопідрядне речення, його будова і засоби зв'язку в ньому.

2. Головне й підрядне речення. Способи вираження залежності підрядних речень. Підрядні сполучники й сполучні слова.

3. Основні види підрядних речень:

- означальні;

- з'ясувальні;

- обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові).

4. Складнопідрядні речення з кількома підрядними, їхні типи за характером зв'язку між частинами:

1) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю;

2) складнопідрядні речення з однорідною підрядністю;

3) складнопідрядні речення з неоднорідною підрядністю.

Правопис

1. Розділові знаки між головною і підрядною частинами складнопідрядного речення.

2. Розділові знаки у складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами.

Безсполучникове складне речення

1. Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями:

1) з однорідними частинами-реченнями (рівноправними);

2) з неоднорідними частинами (пояснюваним і пояснювальним).

Правопис

1. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складні речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку

1. Складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.

2. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Правопис

1. Розділові знаки в складному реченні з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку.

Складне синтаксичне ціле (ССЦ)

1. Складне синтаксичне ціле, його основні ознаки.

2. ССЦ і абзац.

3. Види і засоби міжфразного зв'язку.

4. Актуальне членування речень у висловлюванні: відоме і нове.

Правопис

1. Пунктограми у простому і складному реченні.